

Aida İMANQULİYEVA,
filologiya elmləri doktoru, professor

Saxtalı qışdan sonra təbiətin dirçəlişinin, ilq baharın gəlişinin rəmzi olan Novruz bayramı qədim dövrlərdən Şərq xalqlarına yadigar qalan ən nəcib, xoş əhvali-ruhiyyəli, sevimli bayramlardan biridir. Bahar bayramı xeyirxah hissələrin, insani duyğuların, mərdliyin və dostluğun tərənnümü bayramıdır; ruzi bayramı, əmək bayramıdır; Novruz təmizlik, saflıq, gözəllik bayramıdır.

Məhəmməd Əmin Rəsulzadə yazır ki, qədim İran rəvayətlərində Novruzun gəlişi Cəmşidin taxta çıxması ilə əlaqələndirilir. Guya Cəmşid dünyanın hər tərəfini gəzmiş, Azərbaycana gəlmiş, bu diyarı hər yerdən çox bəyənərək gündoğana baxan yüksək bir tepədə taxt qurmuş və tacqoyma mərasimini burada keçirmişdir. Günəşin şüaları şahın dəyşə-qışla bəzənmiş taxt-tacına, libasına düşüb nura qorq edib. Elə buna görə də şahın adının "Cəm" (Sultan, padşah) sözünün sonuna "şid" (pəhləvi dilində "şüa" deməkdir) əlavə olunub və bu əfsanəvi şah tarixə Cəmşid, yəni "Nur saçan padşah" adı ilə daxil olub. Həmin gün böyük bayram şənlikləri keçirilmiş və bu gün Yeni gün (Novruz) elan edilmişdir. Beləliklə, Novruz bayramı yeni günün, yeni ilin, yeni həyatın başlanğıcı bayramı olmuşdur.

Yaxın və Orta Şərqlin bir çox ölkələrində bu bayram əziz və səbir-sizliklə gözlənilən bir mərasim kimi qeyd edilir. Təbiətə sitayiş, təbiətin qış yuxusundan ayılması ilə bağlı olan Novruzun mərasimləri qədim tarixə malikdir və zaman keçdikcə bu mərasimlər şamanlıq, atəşpərəstlik, islam kimi dinlərin və etiqadların təsiri nəticəsində dəyişmiş, yeni-yeni elementlərlə zənginləşmişdir.

Yeni il - Novruz bayramı Mərkəzi Asiyadan Balkanlara qədər uzanan böyük bir ərazidə məskunlaşan bütün türk xalqları tərəfindən sevinclə qarşılanır. Keçirilmə günü müxtəlif olsa da, bunların hamısı Azərbaycanda "bayram ayı" deyilən və 20 fevraldan 21 mart qədər olan dövrü əhatə edən müddətə təsadüf edir.

İlin dəyişdiyini, baharın gəlməsini, təbiətin qış yuxusundan ayıldığını göstərən bu bayramın adı bu gün türk xalqları arasında müxtəlif şəkildə səslənir. Məsələn, qırğızlarda "no-ruz", özbəklərdə "novruz", qazaxlarda "novruz, nauruz", uygurlarda "noruz, novruz", azərbaycanlılarda "novruz, noruz, noyruz", Krım tatarlarında "navrez", Kazan tatarlarında "neuruz", Balkan türklərində "nev-riz", Yuqoslaviya türklərində "sulat-nı navrız", Kipr türklərində "mart dokuzu", Anadolu türklərində "Sultani nevruz" (nevruz sultanı), "mart doku-zu, mart bozumu" və s.

Türk xalqları arasında Novruz bayramının keçirilməsi məzmun etibarilə eyni olsa da, şəkildə müxtəlifdir. Bu baxımdan mərasimlərin keçirilməsini şərti olaraq üç əsas qismə ayırmaq olar: Mərkəzi Asiya, Ön Asiya və Şərqi Avropa.

Mərkəzi Asiya qisminə Qazaxıstan, Sibir, Altay və Şimal-Qərbi Çin türkləri - uygurlar daxildir. Bu ərazidə bayram şənlikləri əsasən aşağıdakı şəkildə keçirilir: Bayram günü əhali kənd-kənd, oba-oba göy çəmənlərdə, çay kənarında toplaşır, çalır, oxuyur, oynayır. "Daş qazan" deyilən böyük çənlərdə "bayram aş" bişirilir. Bu yeməyə bəzən "gecə" də deyilir və əsasən buğdan hazırlanır. Qaranlıq düşdükdən sonra tonqallar qalanı və üzərindən hoppanırlar. Bayram şənliklərinin əsas tərkib hissələrindən biri də at yarışları, "keçiqaqdı" oyunudur. Bu günlərdə aşıqlar xalq qarşısında çıxış edir, Novruz mahnıları, "Ərgənəkon", "Manas" və başqa dastanlardan parçalar oxuyurlar.

Ədəbiyyat, tarix, şərqşünaslıq sahələrində fəaliyyət göstərən alimlərimiz zaman-zaman Novruz mövzusunda üz tutmuş, onun dərinliklərinə varmağa çalışmışlar. Belə məqalələrdən biri də görkəmli şərqşünas alimimiz, professor Aida xanım İmanquliyeva tərəfindən 1991-ci ildə qələmə alınan "Novruz Şərq ölkələrində" adlanır. Yazıda təkcə Azərbaycanın deyil, bütün Şərqlin, digər türk xalqlarının da Novruzunu necə qarşıladığını, qeyd etdikləri göstərilir.

Maraqlı məqalədir, həcmcə böyük olmasa da, məzmununda geniş məlumatlar var. Təbii ki, bu, alimin dərin araşdırmalar nəticəsində əldə etdiyi zəngin materialların təəssüratı ilə qələmə alınmış bir yazıdır, bir növ onun Novruz haqqında bilgilərinin qısa bir "annotasiyası"dır.

Təbiətin qış yuxusundan oyandığını və artıq baharın gəldiyini türk xalqları kiçik dəyişikliklə, bir-iki hərf fərqi ilə Novruz adlandırırlar. Aida xanım araşdırmalarına istinadən yazır ki, qırğızlar onu "nooruz", qazaxlar "novruz, nauruz", Krım tatarları "navrez", Kazan tatarları "neuruz", Balkan türkləri "nevri" adlandırırlar və s.

"Türk xalqları arasında Novruz bayramının keçirilməsi məzmun etibarilə eyni olsa da, şəkildə müxtəlifdir", - deyən alim bu qanata gəlir və bayramın ayrı-ayrı türk xalqları tərəfindən necə qeyd edildiyindən maraqlı məqamları diqqətə çəkir. Məsələn, uygurlar bayram günü "kənd-kənd, oba-oba göy çəmənlərdə, çay kənarında toplaşır, çalır, oxuyur, oynayır. Daş qazan deyilən böyük çənlərdə bayram aşı bişirilir".

Qazaqlar çəmənlərdə toplaşır, bayramı güllərlə, çiçəklərlə qarşılayırlar. "Onları bolluq, sağlamlıq, xoşbəxtlik rəmzi kimi yaxın adamlarına bağışlayır, saçlarına taxırlar".

Novruzun dəyişməyən və onu əziz tutan xalqların demək olar ki, hamısının riyayət etdiyi eyni adətləri də var. Bunlar gecə ilə gündüzün bərabərlişdiyi gündə ailəliklə süfrə başına toplaşmaq, tonqal qalayıb odun üstündən atlanmaq, xonça tutmaqdır. Aida xanım bunların hamısını bahar ətirli, xoş duyğularla qələmə alıb.

Əlavə etmək istədiyimiz isə yalnız budur ki, Novruzda həm də dünyasını dəyişmiş doğma və əziz insanları yad edirik. Bu hissələrə köklənərək və sözügedən adətimize sadıq qalaraq bu gün unudulmaz alimimiz Aida İmanquliyevanı bir daha yada salır, onun "Novruz Şərq ölkələrində" adlı dəyərli məqaləsini oxucuların diqqətinə yenidən təqdim edirik.

Novruz Şərq ölkələrində

Ön Asiya qisminə şərti olaraq Şərqi Anadolunu, Zaqafqaziyanı, Cənubi Azərbaycanı və Özbəkistanı daxil etmək olar. Bu ərazidə bayramın keçirilməsində İran ənənələrinin təsiri nəzərə çarpır. Lakin türk ənənələri üstünlük təşkil edir.

Bayrama hazırlıq bir ay əvvəl başlayır. Evdə, həyat-bacada solıq-sahman yaradılır, bayram üçün yeməş tədarükü görülür, səməni buğdası ilədlədir, hər çərşənbə "üşkü" - tonqallar qalanır. Dördüncü "üşkü" axır çərşənbəyə təsadüf edir. Bu gün də bayram günü olduğu kimi, müxtəlif yeməklər hazırlanır, xonçalar qurulur. Bayram axşamı səhər tezdən hər kəs özünün, öz qohum-əqrabasının qəbrini ziyarət edir. Quran oxutdurur, məzarın ətrafını solıqəyə salır, ora bayram yeməşini qoyur. Günortadan sonra şənliklər başlayır. Həmin axşam hər adam öz ailəsi ilə süfrə arxasına yığışır, müxtəlif yeməklər, şimilər, yemişlər hazırlanır. Bayram xonçasının ətrafında ailə üzvlərinin sayı qədər şam yandırılır. Bayramın səhəri günü hamı təzə paltar geyinir, bir-birinin evinə qonaq gedirlər. Cavanlar dəstə-dəstə toplaşır, oxuyur, yallı gedirlər. Aşıqlar, kəndirbazlar, aktyorlar öz möharətlərini göstərirlər. Bu gün köhnələr barışır, heç kəs bir-birini incitməməlidir.

Bu bayram dövründə çoxlu oyunlar mövcuddur - Koskosa, qapı pusması, bacabaca, şal atma, suya üzük atma, xan oyunu və s. Bütün bu oyunlar baharın gəlməsi, təbiətin oyanması, yaz-tarla işlərinin başlanması ilə əlaqədardır.

Kosa oyunu oynayan cavanlar dəstə ilə evləri gəzir, oxuyur, oynayı, müxtəlif tamaşalar göstərir və bunun müqabilində ərzaq və şirniyyat toplayırlar. Sonra onlar birlikdə bu toplanan ərzağı yeyib şənəlirlər.

Ön Asiya və Şərqi Avropa ərazisinə daxil olan türklər - qazaqlar, Krım, Bolqariya, Yuqoslaviya, Kipr türkləri və b. bahar bayramını müxtəlif şənliklər, oyunlar, mahnılarla qarşılayırlar. Hər bir kənd (Kiprdə isə bir neçə kənd) ya böyük bir meydan-da, ya da kəndin kənarındakı çəmənlərdə bir yere toplaşır, ümumi yemək mərasimi ilə bayramı qeyd edirlər. Bu ərazidə yaz çiçəkləri mühüm rol oynayır. Onları bolluq, sağlamlıq, xoşbəxtlik rəmzi kimi yaxın adamlar-

ına bağışlayır, saçlarına taxırlar. Bayram münasibətilə yumurta boyayırlar. Bunların bir hissəsini ailə üzvlərinə, digər hissəsini isə bayramı təbrik etməyə gələn gənclərə, uşaqlara verirlər.

Novruz münasibətilə bişirilən yeməklər müxtəlifdir və əsasən məhəlləli xarakter daşıyır. Məsələn, Krımda toyuq və toyuq şorbası, Yuqoslaviyada "karavay" adlı çörək, hörük şəkili bulka, quzu budu və quru lobyaadan hazırlanmış xüsusi xörək bişirilir. Süfrələri bayram xörəkləri və şirniyyat ilə bəzədilmiş evlərin qapıları bayram günləri bütün qonaqların üzünə açıq olur.

Novruz İran xalqlarının əsas bayramıdır. Rəsmi təqvimə görə, bu bayram həm də yeni ilin başlanğıcına - fərvərdin ayının 1-nə (21 mart) təsadüf edir.

İranda Novruzla bağlı ən mühüm mərasimlərdən biri "axır çərşənbə"dir (farsca: "Çəharşənbə-suri"). Bu mərasim ilin sonuncu çərşənbə gecəsi keçirilir. Həmin axşam uşaqlardan tutmuş böyüyə qədər hamı tikan kollarını və odunu bir yere toplayıb tonqal qalayır, deyib güllə-güllə odun üstündən o yan-bu yana atlanırlar. Hər dəfə tullananda tonqala müraciət-lə deyirlər: "Mənim sarılığın səni keçsin, sənin quruluşuğın mənə!" Bu proses tonqal sönlüb qurtaranadək davam edir. Adətə görə, tonqalı söndürmək olmaz, özü yanıb qurtarmalıdır.

"Axır çərşənbə"nin maraqlı ünsürlərindən biri də "qulaq falı"dır. Belə ki, həmin axşam adamlar kiçikdə adətən dörd yol ayrıcında dayanıb niyyət edirlər və pul ödəndikdən eşitdikləri təsadüfi sözlər arasında bu niyyətin həyata keçib-keçməyəcəyini müəyyənləşdirirlər.

"Axır çərşənbə" axşamı kimin evində xəstəsi varsa, bir qab və çömçə götürüb evdən çıxır. Hər hansı bir qapıya yaxınlaşdıqda özünü örtür, heç bir söz demədən çömçə ilə qapını döyür. Ev sahibi görək çıxıb onun əlində tutduğu qaba yemək, ya pul qoyson. Qaba qoyulmuş yeməli şeyləri yığıb xəstəyə verirlər ki, şəfa tapsın.

İranda Novruz bayramına bir neçə gün qalmış hamı evini tökür, yeni xalça-palazı çıxarıb yaxşı-yaxşı çırpır, otaqları təmizləyir, şüşələri silir, mis qabları sürtüb ağardır, boşqablar-

da səməni əkir, güldəndə nərgiz şitili basdırırlar.

Yeni il axşamı həyata keçirilən ən mühüm mərasimin adı "S" ("sin") hərfi ilə başlayan yeddi nemətin (farsca buna "haft-sin" deyirlər) süfrəyə düzülmesidir. Bunlar aşağıdakılardır: senced (iydə), sumaq, sirkə, sünbül, səbz (göyərtili), sir (sarımsaq) və səməni. Bu adətlin kökləri islamdan əvvəlki dövrlərə gedib çıxır və yeddi mələyin adı ilə bağlıdır. Yeddi "sin" in düzülüyü süfrənin başına güzgü qoyurlar. Güzgünün hər iki tərəfinə şamdanlar düzür və onlarda ailədə olan uşaqların sayı qədər şam yandırılır. Bundan əlavə, süfrəyə aşağıdakı nemətlər də qoyulur: Qurban, iri tündir çörəyi, üzərində yaşıl yarpaq olan bir kasa su, bir şüşə şərbəb. Bütün bu şeylərdən istifadə etməklə müəyyən edilmiş qaydada təzə il üçün fal açılır, niyyət edilir.

İl təhvil olduqdan sonra hər bir ailədə kiçiklər böyükləri təbrik etməyə gedirlər və böyüklər də onlara bayram hədiyyəsi verirlər. Novruzda küsülülər barışırlar, ədavətlər unudulur.

Novruz bayramında şirniyyatdan, meyvə və çərəzdən geniş istifadə olunur. İranlılar Novruz üçün özlərinə məxsus çərəz hazırlayırlar: püşte, badam, findıq, balqabaq və yemə toxumu, noxud bir yerdə qarşınırlıb qovrulur, sonra üzərinə duzlu su səpilir və yeyilir.

Ənənəyə görə, bayram 13 gün davam edir və bu müddət ərzində adamlar bir-birinin evinə qonaq gedir, bayram hədiyyələri aparırlar. Yeni ilin 13-cü günü xüsusi şəkildə qeyd olunur ki, buna "Sizdəh bəder" ("On üçün qovulması") deyilir. 13 rəqəmi nəhs sayıldığı üçün həmin gün hamı evdən çıxır, çəmənlərdə, dağlarda, çay kənarlarında, meşələrdə gəzişir, yeyib-icir, sadlıq edir, müxtəlif musiqi alətlərinin müşayiəti ilə rəqs edirlər. Bu vəziyyət gələcəyə xəbərdarlıq kimi davam edir və yalnız bundan sonra camaat evlərinə dağılır. Beləliklə, 13-cü günün "uğursuzluğu" evlərdən "qovulur".

İranlılar yeni ili imkan daxilində mütləq təzə paltarda qarşılamağa çalışır, evdəki köhnə, çatlamış saxsı qabları sındırıb atır, yeniləri alırlar, ən fəqir ailələr belə bütün imkanlarını sərf edirlər ki, bayram süfrələri səliqəli və zəngin olsun.

Orta ərəb tarixçisi əl-Məkri-zinin "əl-Xitat" əsərində verdiyi məlumatlarına əsasən, Novruz bayramı Abbasilər xilafəti dövründə VIII ərəsdən başlamış ərəb Şərqində yaz bayramı kimi qeyd edilməyə başlamışdır. Xəlifə əl-Məmunun (813-833) göstərişinə əsasən, Novruz bayramının keçirilməsi onun hakimiyyəti dövründə qanuni şəkildə olmuşdur. Bəzi xəlifələr bu bayramın geniş şəkildə qeyd olunması üçün hər cür ərəait yarırdırlar. Belə ki, Novruz bayramı günlərində camaat xəlifəni bayram münasibətilə təbrik edir, ona hədiyyələr götürirdi.

Novruz bayramının ilk günlərində xalq içindən bir nəfəri "Əmiru-novruz" elan edib bayramı idarə etməyi ona tapşırırdı. Həmin adam üzünə un və ya əhəng çəkib qırmızı və ya sarı xəlt geyinər, uzunqulağa minib şəhərin küçələrini gəzib varilardan hədiyyələr toplayırdı. Novruz bayramı günlərində hər yerdə od yandırılır, adamlar bir-birinin üstünə su çiləyirdilər.

Bayram şənliklərində xəlifələr də yaxından iştirak edirdilər, xəlifənin sarayında qurulan bu şənliklər Orta əsrlərdə Qərbi Avropa ölkələrində keçirilən karnavalları xatırladı. Bu günlər xalqın müxtəlif təbəqələri xonçalar düzəldib saraya gəlir və xəlifəni, onun ailəsini təbrik edirdilər, xəlifə isə onlara hədiyyə, pul paylayırmış. Bu şənlikləri karnaval şənliklərinə yaxınlaşdıran cəhətlərdən biri burada iştirak edənlərin üzvlərinin niqabla, maska ilə örtülü olması idi. 892-ci ildə hakimiyyətə gələn xəlifə əl-Mötəddin bu mərasimi qadağan etmişdir. Belə bir qadağanın qeyd edilməsində ortodoksdan din xadimləri də müəyyən rol oynamışlar. Onların fikrincə, bayram günləri od yandırmaq, su içmək zərərli sayılını qalığı kimi qiymətləndirilmişdir.

Müasir dövrdə Novruz bayramı Misir ərəbləri tərəfindən qarşılanır.

Misirdə yazın gəlişi "Şəmmuu-nəsinim" - yaz və artım, məhsuldarlıq bayramı ilə bağlı müxtəlif mərasim və ainiyyətlər icrası ilə qeyd edilir. Misirli alim Əhməd Ruşdi Saleh tarixi mənbələrə istinad edərək göstərir ki, bu bayram öz genezisinə görə xain qardaşı Set tərəfindən öldürülmüş və nəbatat Allahı Ozirsin yenidən həyata qayıtməsi, dirilməsindən bəhs edən qədim Misir mifi ilə bağlı olsa da, sonrakı əsrlərdə daha geniş mənə kəsb edərək yaz, məhsuldarlıq bayramı kimi qeyd edilmişdir. Qədim Misir fironları ilin bu fəslinə bağ-bağlatlara, çəmənləklərə çıxıb Ozirsin gəlişini təbiətin oyanması kimi qarşılamışlar. Əhməd Ruşdi Salehin fikrincə, "Şəmmuu-nəsinim" etimoloji cəhətdən qədim Misir dilində "şəmmu" - "qoxu duyma" sözünün yaz mənasında işlənməsi ilə bağlıdır.

"Şəmmuu-nəsinim" bayramı günlərində misirlilər qayıqlara minib Nil çayında gəzintiyyə çıxır, müxtəlif bayram xörəkləri bişirir, ziyafətlər düzəldirlər. Bu günlər bağ və çəmənləklər onları əsas gəzinti yerləri olub. Bu bayramı əsas etibarilə Misir qədim yerli sakinlərindən olan qibtilər özlərinin fironlar dövründə təşəkkül tapmış Yeni il bayramı kimi qeyd edirlər. Ümumiyyətlə, bu gün milli Misir bayramı hesab olunur.

Novruz bayramı elə bir bayramdır ki, hər təzə il ona yeni bir tərəvət götürür, ildən-ilə bayram mərasimləri yeniləşir, zənginləşir. Bayramın bir mərasimi isə onu qarşılayanların hamısı üçün dəyişməz qalır - bu, Novruzun "il təhvil olur" deyilən mərasimidir. Köhnə ilin yeni ilə keçdiyi, gecə ilə gündüzün tarazlaşdığı saat bütün ailə üzvləri bayram süfrəsinin ətrafına toplaşır və bayram xonçasında ailə üzvlərinin sayı qədər şam yandırılır - evə işıq, nur gəlir.

Xeyirxah niyyətlər, ulti hissələr bayramı olan Novruz bayramınız mübarək olsun! Bu bayram hamının ocağına səadət, xoş günlər, əmin-amanlıq, yeni-yeni nailiyyətlər gətirsin.

Xankəndidə və Xocalıda da bayram tonqalları qalanır

Novruz bayramı bizim üçün əziz, doğma və sevimlidir. Biz bu bayramı ilboyu gözləyirik, hətta onu qarşılamaq üçün aylar əvvəl hazırlığlara başlayırıq. Baxmayaraq ki, uzun illər taleyi ağrı-acılı olub, amma yenə də unudulmayan, yaddaşlardan qopmayan bir bayram kimi Azərbaycan tarixinə yazılıb.

Dünyanın bir çox ölkəsi yazın gəlişini təbiətin canlanması ilə bağlamış, bu münasibətlə şənliklər keçirmişlər. Əsrlərdir Azərbaycan, İran, Əfqanıstan, Tacikistan, Özbəkistanda insanlar baharın, yeni yeni ilin gəlişini şənliklərlə qarşılayırlar. Martın 21-i İran və Əfqanıstanda rəsmi təqvimin ilk günü sayılır. 2009-cu il sentyabrın 30-da Novruz UNESCO tərəfindən qeyri-maddi mədəni irs siyahısına daxil edilmiş, 23 fevral 2010-cu ildə isə BMT Baş Assambleyasının 64-cü sessiyasının iclasında mart ayının 21-i "Beynəlxalq Novruz Günü" elan edilmişdir. Xüsusi qeyd edək ki, ölkəmizin mədəniyyət tarixində mühüm əhəmiyyət kəsb edən bu hadisə Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü və ciddi səyləri, bu istiqamətdə apardığı gərgin fəaliyyəti nəticəsində baş vermişdir.

Azərbaycanda Novruz bayramı həm də dostluq, həmrəylik və yüksək mədəniyyət bayramı kimi qeyd olunur. Nə olursalın, dünyanın harasında yaşamasına baxmayaraq hər bir azərbaycanlı Novruzun xoş əhvali-ruhiyyəsini, bayram sevincini, çərşənbələrin təbəssümünü, adət-ənənələrini yaşayır, bu duyğuların aurasından günlərlə çıxa bilmir. Novruz bayramı haqqında çox yazmaq olar, onun tarixi, adət-ənənələri, insanlara öz etdiyi ruh yüksəkliyi haqqında istənilən qədər söz demək mümkündür. Novruz insanların qəlbinə işıqlandırır, onları yaşamağa ruhlandırır. Ulu Öndər Heydər Əliyev Novruz bayramı haqqında deyib: "Novruz hər bir azərbaycanlının qəlbinin bayramıdır. Hər bir insanın, ailənin bayramıdır. Novruz dostluq, mehribanlıq, mərhəmət, mədəniyyət bayramıdır. Xalq qəhrəmanlığını, rəşadətini, şücaətini nümayiş etdirən bayramdır. Novruz xalqımızı bir-birilə həmişə daha sıx birləşdirib, insanlarımız arasında mehribanlıq əlaqələri yaradıb, insanları bir-birinə dost edibdir".

Zəngin tarixi və rəngarəng folkloru özündə əks etdirən Novruz gələcəyə inam hissi aşılayır, insanları daha xeyirxah, daha mərhəmətli və mehriban, şən olmağa səsləyir. Bu bayram Azərbaycanda son 4 ildə daha gözəl, daha özəl qeyd olunur. 30 illik torpaq nisgiline, yurd həsrətinə son qoyan böyük Zəfərdən sonra sanki Novruz da vüsala qovuşub. Bayram ötən il "Heydər Əliyev İli"ndə qarşılandı. Xalq öz böyük oğlunun əziz xatirəsinin və dühasının işığında Novruzunu azad və müstəqil Azərbaycanın vətəndaşları olaraq qeyd etdi. Bu gün isə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili"ndə Azərbaycan xalqı Novruz bayramı ilə qolboyundur. "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" qarşımıza ətraf mühitlə, "Yaşıl inkişaf"la bağlı yeni gündəlik qoymaqla yanaşı, həm də məsuliyyət "yükü" ilə mükəlləf edib. Yaşıl təbiətin gözoxşayan, yaşam rəngidir. Novruz da yaşıllıqların torpaqdan baş qaldırdığı zamana həyatımıza daxil olub. Nə xoş ki, "Yaşıl dünya" və Novruzun birgə yaratdığı al-əlvən əhəngi yaşayacaqdır.

Bu il biz Novruzunu son üç onilliyin ən yüksək təntənəsi, ən möhtəşəm qüruru ilə qarşılayırıq. Lokal xarakterli antiterror əməliyyatları nəticəsində Prezident İlham Əliyevin təbiriincə desək, Azərbaycan öz dövlət suverenliyini tam təmin etdi. Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə indi üçrəngli Azərbaycan bayraqları dalğalanır. Bu, böyük tarixi hadisədir: "Bu tarix bizim qəlbimizdə əbədi yaşayacaq. Azərbaycan xalqı, dünya azərbaycanlıları bu Zəfərlə bundan sonra əbədi fəxr edəçəklər". Möhəz bu Zəfərin sevinci Novruz sevincinə qarışanda bir ayrı aləm olur, böyük ruh yüksəkliyi insanı qanadlandırır. Ulu Öndər hələ 1988-ci ildə demişdi: "Gün o gün olacaq ki, Novruz bayramını bir dəfə Şuşada, o biri il Laçında, o biri il Kəlbəcərdə, Ağdamda, Füzulidə, Cəbrayıldə, Zəngiləndə, Qubadlıda keçirəcəyik. Əminəm ki, belə də olacaqdır".

O gün gəldi - şəhidlərin qanı, qazilərin canı bahasına. O gün dörd ildir keçmiş məcburi köçkünlərin həyatını dəyişdi, baxışını formalaşdırdı. O gün Azərbaycan xalqının qüruruna möhür vurdu, ruhunu qanadlandırdı. O gün yurdsuzları azad olunmuş yurda doğru istiqamətləndirdi. Artıq Qarabağ və Şərqi Zəngəzura köç etmiş insanlar bu bayramı öz evlərində qeyd edirlər. Bu insanların illərlə üzünə həsrət, nisgil qonmuş bayramları artıq sevgi ilə möhürlənib.

Dünya yataqxana, sanatoriya, yarımcıq tikili və inzibati binalarda müvəqqəti məskunlaşmış ailələrdən ibarət bir qrup Füzuli sakini doğma evlərinə yolladı. "Böyük Qayıdışa dair I Dövlət Programı" çərçivəsində baş tutan köç karvanı 34 ailoni Füzuli şəhərinə apardı. Yurd həsrətini Novruz sevinci ilə əvəzləyən 123 nəfər bu Novruzunu yeni evlərində qeyd edəçəklər. Bundan gözəl sevincə, xoşbəxtlik, bundan dəyərli hiss daha nə ola bilər?

Bu Novruz bir ayrı Novruzdur. Bu Novruz Azərbaycanın son 30 illik tarixində təntənəsi, möhtəşəmliyi ilə seçilən bir Novruzdur. Bu Novruzda Şuşa ilə birlikdə Xankəndi, Xocalıda da bayram tonqalları qalanır...

Züleyxa ƏLİYEVA,
"Azərbaycan"

